

von Sajókaza (140 m) und nordöstlich von Putnok (170—180 m). Das Verwerfungssystem ist durch die paläozoischen Strukturlinien vorgezeichnet. Die Zeit der Hauptbewegungen wird durch die auf eine unebene Oberfläche abgelagerten Tuffe auf die Wende vom Tortonien bis zum Sarmatien festgelegt. Die grosse Verwerfung bei Putnok, wo sarmatisch-pannonischer Schotter sich mit oberoligozänem Sandstein berührt, und die kleinen Verwerfungen im Antotal sind jünger als das untere Sarmatien. Bei Szendrő sind kleinen Störungen auch aus der Periode nach dem unteren Pannikum zu beobachten.

Elnöki megnyitó

a Magyarhoni Földtani Társulat őslénytani szakosztályának
1949 július 7-én tartott alakuló ülésén

TELEGDI RÓTH KÁROLY

Öszinte köszönetemet fejezem ki azért a nagy megtiszteltetésért, hogy a T. Szakosztály elnökségének feladatát rám ruházní szíves volt. Ezt a bizalmat én valóban feladatnak tekintem és meggyőződésem, hogy az őslénytani szakosztály megalakulása időszerű és hogy az új szakosztály működése a hazai őslénytani megismerésnek és ezen keresztül a tudomány előbbrevitelének az utóbbi időkben talán kissé ellanyhult menetét erőteljesebb ütemre fogja bírni.

A magyar őslénytani vizsgálatnak megvan a maga minden elismerést megérdemlő multja. A hazai föld úttörő kutatói a maguk korához méltó módon ismertették a rétegtani tájékozódáshoz szükséges őslénytani anyagot, így pl. Böckh Jánosnak a Dél-Bakony triászfaunáira vonatkozó megállapításai — ha az id. Lóczy Lajos által életrehívott Balaton-monografiában történt újabb feldolgozásukban tetemesen ki is bővültek — alapjaikban helyeseknek bizonyultak. Hantken Miksa egy egész életet betöltő Camerinatannulmányai, Staub Móric ősnövényntani tanulmányai, Halaváts és Lörenthey pannoniai fauna-monografiái és az utóbbi harmadidőszaki rákokra vonatkozó tanulmányai — hogy csak egy-két kiszakított példát említsek — beszédesen tanúskodnak amellet, hogy ezek az idők a hazai őslénytani anyag megismerése szempontjából termékenyek és a megállapítások jók voltak, hiszen például az unikumszámba menő Brachydiastematherium, vagy Koch Antal Prohyracodon-ja mint a legidősebb rhinocerotida, annakidején megállapított rendszertani helyükön maradhattak a mai napig is. Nopcsa Ferenc őslénytani munkássága a szentpéterfalvi dinosauria-ösmaradványok felfedezésével induit el és öltött olyan méreteket, melyek őt korának legjobb paleontológusai sorába emelték.

A magyarországi gerinces és főleg emlős ösmaradványok tanulmányozásában talán nem is mutatkozik a multhoz képest törés, az anyag kisebb terjedelmének megfelelő, szerényebb keretek között — kibővülve a barlangi és ősemberkutatás mindjobbban kiteljesedő menetével — erőteljes ütemben halad a maga útján.

Kétségtelenül része van ebben a jelenségben a bécsi Abel-féle iskola hatásának is. A Dollo által megindított ethológiai analízis módszere és Abel azon fölépült, főleg gerincesekkel foglalkozó őselet-

tani tanulmányai, az ő ragyogó előadókészséggel megírt műveinek egész sora, melyek újszerű meglátásoknak valóságos kincsesházát tartalmazzák, lelkes és termékeny követőket talált a mi őseletbúváraink sorában is. Nem is olyan régen az a felfogás jutott nálunk is kifejezésre, hogy az őslénytan fejlődésének évtizedeken át az volt a legnagyobb akadálya, hogy azt segédtudományként főleg geológusok művelték, megfelelő biológiai alapképzettség nélkül, holott tudományunk elsősorban a biológia módszereit alkalmazni hivatott őselettudomány.

Mint minden új tudományos irányzat, úgy az Abel-féle paleobiológiai módszer is az ő kissé egyoldalúan beállított lamarekizmusával, amely úgyszólván minden jelenségben a környezethez való alkalmazkodást állapít meg, bizonyos fokú túlzásokba téved ugyan, mégis rendkívül termékenyítőleg hatott az őslénytani vizsgálatokra. De egymagában nem foglalja magában a megközelítését azoknak a nagy feladatoknak, amelyek felé a korszerű őslénytani vizsgálat törekedik.

Annak egyik magasabbrendű feladata a származáskutatás. Bármennyire nagy terjedelmet öltenek is a biológusok kísérleti örökléstani kutatásainak eredményei, azok az elmélet által feltételezett evolúciónak csak egy gondolatnyi pillanatát fogják át, az élők világa fejlődéstörténetének valódi, kézzelfogható bizonyítékai mégis csak az ősmaradványok. És bármennyire töredékes és hézagos is azok állaga s ha még a legjobban földerítettnek látszó leszármazási sorainknál sem számíthatunk többre annál, hogy láncszemeink egymáshoz közelálló származási vonalak nyalábjában az egyes vonalak között ide-oda cikáznak, mégiscsak az őslénytani kutatás hivatott arra, hogy újabb megismeréseivel a feltételezett evolúció menetéről, annak szabályszerűségeiről alkotott nagyvonalú képet fokozatosan tökéletesítse. Ma az a feladat, hogy a genetikai kísérletek eredményei az őslénytani megismerésekkel lehetőleg összehangzásba hozassanak.

Legutóbb Osborn kísérelte meg, hogy a Proboscidea alrend két, aránylag legjobban tisztázott csoportjának, a Mastodon- és Titanotherium-féléknek származási kapcsolatait ilyen szempontból ellenőrzés alá vegye. Ő arra a megállapításra jut, hogy ennek a két állatesoportnak az evolúciójában két hatótényező-csoport ismerhető fel. Az egyik tényezőcsoport belső, felsőrendű, a csiraplazmában rejlő lehet és lassan, egyirányban, orthogenetikusan irányítja a törzsfajlás menetét. A másik tényezőcsoportról föltehető, hogy a külső környezet hatására, a somatoplazmában alakul ki és az előbbiekénél sokkal gyorsabban jut érvényre, nem mindig véglegesen maradandó hatású, de erőteljesen befolyásolja a transzformizmus mechanizmusát.

Az őslénytani kutatás közvetlen főfeladata azonban mégis csak az ősmaradványok korjelző jelentőségének az elmélyítése marad. A földtörténetének időbeli taglalásában a földfelület nagy vonásait formáló, ú. n. diasztrofikus tényezők, az egész földfelületet nagyjából egyidejűleg átvonalozó orogenetikus jelenségek és azokkal összefüggésben regressziók, lepusztulás és transzgressziók, valamint klímaeltolódások megszabnak ugyan bizonyos nagyvonalú elhatárolásokat, a földtörténeti kormeghatározásban legnagyobb jelentősége mégis csak azoknak az ősmaradványtársaságoknak van, melyeknek min-

deniké rányomta minden egyes nagyobb földtörténeti időegység üledékeire a maga letörölhetetlen bélyegét.

A már meglévő nagyvonalú rétegtani kép legapróbb részleteinek tisztázása és a mozaikszerű részletek egybeillesztése révén iparkodik magát a nagy vázat minél jobban tökéletesíteni a biosztratigrafiai munkamódszer.

Ez a munkamódszer a legkisebb egységből, a rétegből indul ki, annak elhatárolásában az üledékképződés módjában beállott megváltozást állapít meg. A rétegbe zárt ősmaradványtársaságot ősléptani vizsgálatnak veti alá és belőle kikülöníti azokat az elemeket, amelyek nem életterükben, hanem idegen környezetből odakerülve csak beagyazási helyen fekszenek. Variációstatistikák segítségével elkülöníti egymástól az egyidejűleg élt fajokat és azok változatait, az egymás fölött fekvő rétegekben az egymás után előállott (Waagen-féle) mutációkat. Egemáshoz közelfekvő szelvények összehasonlítása útján nagyobb összefüggő területen megpróbál faunavándorlások nyomaira akadni és nagyobb elterjedésben megállapítani a legkisebb rétegtani egységet, az egy faj élettartamának megfelelő biozónát, másként fajöltöt. Nehéz, lassú, nagy és gyors eredményekkel nem kecsegtető munka ez, mégis csak ezen az úton remélhető a rétegtani és származástani kép tökéletesítése. Két részből áll ez a munka: a megfigyelésből és a megfigyelési eredmények értelmezéséből, az utóbbiban már nagy része van az egyéni elbírálásnak.

Hazai irodalmunkban ennek a biosztratigrafiai munkamódszernek éppen csak első kezdeményeivel találkozunk, holott nyilvánvaló, hogy például sajátos kifejlődésű harmadidőszaki képződéseink megismerését ez a munkamódszer nagy lépéssel vihethné előbbre.

Mint a bevezetőben említettem, meg kell állapítanunk, hogy a hazai ősléptani kutatásnak, közelebbről a gerinctelen faunák feldolgozásának menetében az utóbbi időben általában határozott ellanyhulás állapítható meg. Még az egyes fontos lelőhelyek tisztán faunisztikai feldolgozásában is meglehetősen hátramaradtunk. Ennek a jelenségnek egyik okát talán a mult szakképzésének hiányosságában is kereshetjük, mert az nem támasztott különösebb kedvet és készséget a fáradságos és hosszadalmas ősléptani munka iránt. Régen ősléptani gyűjtéseiket maguk a geológusok dolgozták fel, ma ezzel csak az a nagyon kisszámú szakemberek csoportja foglalkozik, melyet beosztása erre a munkakörre korlátoz. A ma nálunk divatos hegyszerkezeti szintézisek és ú. n. gyakorlati irányú földtani munka hivatásos geológusaink zömét annyira igénybe veszik, hogy gyűjtött ősléptani anyagaik feldolgozásához azok se jutnak, akik szívük szerint azt örömmel végeznék. Az országos földtani felvételen gyűjtött ősléptani anyagok jórészt feldolgozatlanul a múzeumok fiókjában és ládába csomagoltan a pincékben hevernek és folyton szaporodnak. Azok közül, akik gyűjtötték, sokan már elköltöztek az élők sorából és anyagaik a tudományos feldolgozás céljaira csak részben, biosztratigrafiai vizsgálatokra legtöbbszörre egyáltalában nem használhatók fel.

Nyilvánvaló, hogy valamely ősléptani anyag feldolgozására elsősorban az hivatott, aki azt gyűjtötte, vagy legalábbis a gyűjtésnél jelen volt. Aki pedig valamely ősléptani anyag korszerű feldolgozásához fog, annak biológiai alapképzettsége mellett a földtani szemlélet minden ágában teljesen otthonosnak kell lennie.

Ezeknek az elveknek a megvalósításával iparkodik a helyzetet változtatni az egyetemi tanulmányi reform. A közel harminc évig szüneteltetett budapesti egyetemi őslénytani tanszék újraszervezése volt az első lépés és az újrendszerű geológusképzés menete, ha remélhetőleg rövidesen nyugodt mederbe terelődik, hiszem, hogy olyan új generációt bocsát majd ki az életbe, amelynek meglesz a kellő előképzettsége és lelkesedése is ahhoz, hogy teljes erejével az őslénytani kutatásban mutatkozó hiányok pótlásához is láthasson. A szükséges számú új munkahelyek megteremtésének lehetőségére is meg van minden reményünk.

Kormányzatunk kétségtelen tanujelét adta annak, hogy a legmesszebbmenően támogatni kívánja a tudományos kutatást és különösen egyik első helyen a gyakorlati eredményeket is megalapozó földtani kutatást. Tudomásunk van arról is, hogy például az állami földtani intézet tudományos személyzetének létszáma jelentős szaporítás előtt áll. Semmi akadályja sem volna tehát annak, hogy felvevő geológusaink, ha ősmaradványtársaságokban gazdag termőhelyek körzetében dolgoznak, paleontológus segédezőkkel karöltve végezzék el a faunák begyűjtését és e paleontológusok kizárólagos feladata az őslénytani anyagok feldolgozása legyen úgy, hogy a két tényező, a geológus és paleontológus munkája egymást tökéletes egyetértésben kiegészítse.

Abban a reményben, hogy a hazai őslénytani kutatás ilyen fellendülése szakosztályunk működésében rövidesen mutatkozni fog, nyitom meg az őslénytani szakosztály első szakülését.

A lillafüredi mélyfúrás tsz. magassága

A gyakorlatilag meddőnek bizonyult lillafüredi mélyfúrás tudományos szempontból gyakran kerül a kutató geológusok érdeklődési körébe. Emiatt több oldalról is felmerült az a kívánság, hogy a mélyfúrás esőszájának pontos tengerszínfeletti magassága határozottassék meg. A miskolc—egri felsőrendű szintezési vonal mérésénél kapcsolatban sor került a kért adat meghatározására is. Eszerint a lillafüredi mélyfúrás béléssőve esőszájának tszf. magassága: 326.933 m.

Bendefy László

Társulati ügyek

A Magyarhoni Földtani Társulat életében jelentős határárkó az 1949 június 7-e, amikor a meginduló

ŐSLÉNYTANI SZAKOSZTÁLY

tartotta első alakuló és szakülését.

A megalakuló gyűlést, amelyen 41 tag jelent meg, *Vadász Elemér* a Földtani Társulat elnöke vezette.

Javaslatára az alakuló gyűlés egyhangúlag *Telegdi Róth Károly* egyetemi tanárt választotta elnökévé és *Bogsch László* egyetemi intézeti tanárt titkárává.